

ESTAR, ESTAS, ESTARREDONO

El Pla d'Està(r), cap a 650 m. alt., quasi al cim de la muntanya de Sant Pere de Roda, a la cara que mira a Roses (Alt Empordà) (cf. J. Garriga, *Guia del Cap de Creus*, p. 11).

Pla d'Estàs, partida del terme d'Avellanós (Alta Ribagorça) (XIX, 172).

Estarredono, gran prada plana del terme de Senet de Barravés (Alta Ribagorça) (XIX, 152.4; 151.27).

ETIM. *Estar* i *Estàs* són formes derivades del llatí STARE 'estar-se dret, estar-se ferm, estar immòbil' (DECat III, 750b30-31). *Estarredono* podria derivar de STARE o STATIO ROTUNDU 'lloc d'estada de forma rodona' (cf. DECat III, 751b52-56), o potser millor de STALLO ROTUNDU del pre-romà *STALLO 'estable, lloc d'estatge pastoral' (cf. DECat, 735a1, 58 ss.) amb síncope quan allí -LL- sonava *ǵ*: *estadredóno* > *estarde-dono*. J. F. C.

ESTARÀS

Poble de Segarra, a prop del límit amb l'Anoia, a mig camí de Cervera a Calaf.

PRON. MOD.: *estaràs*, a Cabanabona, 1931 (Ll. 29, 221); *əstaràs*, a Freixenet, 1920, Casac.

MENCIONS ANT. En els Ss. XI-XII devia ser molt petit, i no tindria església, car manca en les llistes de les parr. del bisbat de Vic del S. XII (tot i que hi figuren els adjacents, Gàver, Pujalt, la Guàrdia Pilosa, Calaf etc.) p. p. Pladevall, n.º 213 ss.; però ja devia existir, com a nom d'algunes habitacions: 1092, en el testament «de Raimundus Senfredi pbr. --- remanet de Sti. Stephani in Olius [uns 33 k. al NNE.] --- ipso mas de *Estaràs* --- (bis) --- qui est in ipso Cors --- ipso alodios de *Susiads* ---» (llegit a l'arxiu de Solsona, 1964). Segons la GGC, 395, no es troba com a poble fins a 1131 (p. 295); 1263: «--- Nós frater R. d'*Estaras* [-st- o -sc- dub.] preceptor *Custogia* et *Isot* cum consilio --- Guiralde de *Paracollibus* ---» (MiretS., *TemplH.*, 211); 1278: «Guillelmi d'*Estaràs*, doc. del bisbat d'Urgell (Valls Tab., *Priv. Pir. Andorra*, 426).

Estaràs es troba a la vora del curs superior del riu Sió; i, com descriu J. M. Espinàs (*Viatge a Segarra*, p. 118): «el pas del riu s'estreny, i quan les muntanyes tornen a enretirar-se, apareix *Estaràs* --- aquests pobles s'han situat en aquells indrets on la vall presenta una superfície més àmplia i més útil».

ETIM. Prenent peu d'aquesta situació podríem suposar que és un augmentatiu d'**ester*, del ll. AESTUARIUM 'espai per on s'escampen les aigües d'un riu', 'rirol divagant' etc., especialment a llur desembocadura. Cal dubtar-ne perquè és un sentit que no correspon prou als llocs, i perquè essent un mot solament mantingut en alguns NLL (veg. *Engolasters*, *Viladesters*, *Estalavedra*, *Estartit*, *Estorell*), això no lliga amb una derivació per mitjà de l'augmentatiu -às, derivació poc antiga en la llengua, si no és amb un abast

molt limitat.

D'altra banda la inicial *Est-*, pròpia de tants NLL del NO. del Princ. (veg. supra en els arts. *Esterri*, *Estana*, *Estamariu*, *Estàs*, *Estavar*, *Estaguja* etc.) ens fa pensar en un compost amb l'ibero-bc. ESTU(-o) 'clos, cleda'; molts NLL veïns, *Oluges*, *Biosca*, *Sedó*, *Gàver*, també s'hi adiuuen, i encara més la repetició del nom a la vall de Boí. Crec que es tracta d'un compost amb un mot basc que ha donat un bon nombre de compostos en el tresor de l'onomàstica dels paisos bascos: *Arraràs*, *Argagnarats*, *Mendiaraz*, *Ugarriaràs*, *Basaraz*, i altres que col·lecciona Mitx. (*Apell.*, § 71) amb variant -arazu (*Lizarazu*, *Urrestarazu*). El primer component d'aquests noms té explicació clara dins el lèxic basc; per tant ens adherim a la seva interpretació com variant de l'adj. *aratz* «bello, brillante, puro»; d'on 'esporgat', en el derivat col·lectiu bisc. *aratzu* «plantació de arbres podados».¹

En conclusió, analitzem *Estaràs* com EST(U)-ARATZ 'closa neta, l'esplèndida cleda'.

HOMÒNIM. Pleta de, canals i bosc de l'*Estràs*, a la Vall de Boí, a considerable altura dins l'alpina ribera de *Sarradé*, c. 2300 alt., a nivell del gran estany de *Sarradé*, i un poc més alta que la gran *Cova de Sarradé*, on vaig fer nit amb el meu guia Gil Escuder l'agost de 1972, abans de l'ascensió al pic de Pleta Mala (2745 alt.): beguérem a la font i vaig visurar el clos, rocs i pedres dretes que tanquen aquella jaça. Ja oït a l'inf. de 1953, en què ho vàiem des del cim del Bony Blanc de St. Nicolau (XIII, 180). El lloc es presta millor a la interpretació *Esteratz* 'pleta bonica' que a la més rebuscada que jo recercava en *TVBoí* (I, 18).

Probablement portat del nom del Princ. en el de *Son Estaràs* i Puig de *Son Estaràs*, a Mall. (ja *Esteràs* i *Son Esteràs* en el m. Despuig), te. Selva més a prop de la r. d'Inca que de Moscarí (Masc. 10E7, XI, 67, 23).

No cal refutar la idea, poc o gens seriosa d'A. M. Alcover, que vingui del fut. 2 del verb *estar* (BDLC IX, 322). També improbable que vingui del NP germ. AST-HARI (d'on *Estrac*), car fóra inoït un augm. en -às sobre un nom de tal caràcter.

¹ Crec que encara s'hi podria afegir algun altre nom basc. *Ajurias* (*Supl.* a Azkue), pot ser *Axuri-aràs*, de l'arrel de *axuri/asuri* «cordero recién nacido», d'on un altre cogn. bc. *Ajuria* i el compost *Axular*, *Axuri-lar* (nom del clàssic escriptor), com a primer component, probablement *Araz-uri* (cf., però, Mitx., § 9, 632).

ESTARGANYA

Partida antiga: *prato Starganie*, citada juntament amb la Valira i diversos pobles prop de la Seu d'Urgell (a. 1039; 1041. *Cart. Tavernoles*, p. 68.10, 73.26).

ETIM. És possible que sigui un NL provinent d'una combinació de l'arrel basca ESTAL/ESTAR- 'cobrir, amagar, protegir' (cf. DECat III, 740a4-6) amb GAIN 'cim, superfície, part exterior' (Azkue, p. 314a) i l'article